<u>সাংখ্য দৰ্শন</u>

দুখ ভোগ কৰে আৰু এই সুখ বা দুখ ভোগ কৰা চেতন সত্তাটোৱে নাম পুৰুষ।

(৫) — আধ্যাত্মিক বা ধৰ্মীয় যুক্তিৰ পৰাও পুৰুষৰ অস্তিত্ব প্ৰমাণিত হয়। এই জগতখন হৈছে দুখেৰে পৰিপূৰ্ণ আৰু জগতৰ কিছুমান মানুহে সকলো দুখ কষ্টৰ পৰা মুক্ত হ'বলৈ চেষ্টা কৰে। জগত থকালৈকে কোনো জীৱ দুখ বা কষ্টৰ পৰা মুক্ত হ'ব নোৱাৰে। গতিকে জড় বা অচেতন জগতৰ অতীন্দ্ৰিয় সত্তা আমি স্বীকাৰ কৰিবই লাগিব আৰু এই অতীন্দ্ৰিয় সত্তাটোৱেই নাম পুৰুষ বা আত্মা।

সাংখ্য দৰ্শন

(4)

আত্মা মস্তিষ্ক, স্নায়ুমণ্ডল বা চৈতন্য প্ৰবাহ নহয়। অদ্বৈত বেদান্তই কোৱাৰ দৰে— আত্মা আনন্দ স্বৰূপও নহয়। আনন্দ আৰু চৈতন্যৰ মাজত পাৰ্থক্য আছে আৰু— একে সত্তাৰে অন্তৰ সত্তা হ'ব নোৱাৰে। আত্মা হ'ল অতীন্দ্ৰিয় সত্তা আৰু ইয়াৰ অন্তৰ সত্তা বিশুদ্ধ চৈতন্য।

অতীন্দ্ৰিয় সত্তা ৰূপে পুৰুষ বা আত্মাৰ অস্তিত্ব সম্পৰ্কে সাংখ্য দৰ্শনে তলত দিয়া যুক্তি বা প্ৰমাণসমূহ আগবঢ়াইছে। সেইবোৰ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল —

(ভাৰতীয় দৰ্শন)

Class: T.D.C. 2nd Semester (General)

Name: Kulsuma Parbin Ahmed

Subject: philosophy

সাংখ্য দৰ্শন (Sānkhya philosophy)

Q2. What is the nature of purusa or Self according to Sānkhya philosophy? What are the arguments for the existence of purusa?

সাংখ্য দৰ্শনৰ মতে পুৰুষ বা আত্মাৰ প্ৰকৃতি বা বৈশিষ্ট্য সমূহ কি কি? পুৰুষ সম্পৰ্কে সাংখ্য দৰ্শনে আগবঢ়োৱা যুক্তি বা প্ৰমাণ সমূহ কি কি?

Ans:⇒ সাংখ্য দৰ্শনত দুটা মৌলিক সত্তাক স্বীকাৰ কৰা হৈছে। সেয়া -(1) পুৰুষ বা আত্মা আৰু (2) প্ৰকৃতি। সেই কাৰণে সাংখ্য দৰ্শনক দ্বৈতবাদী দৰ্শন বুলি কোৱা হয়। সাংখ্য দৰ্শনৰ মতে পুৰুষ বা আত্মা হ'ল দ্বিতীয় মৌলিক সত্তা।

সাংখ্য দর্শন

③

সম্পর্কে সকলে একমত, তবুও পুরুষের লক্ষ্য সম্পর্কে মতভেদ আছে। চার্বাক আর অন্যান্য জড়বাদী সকলে পুরুষ বা আত্মাকে স্থূল দেহের সাথে এক বলি হয়েছে, কোনো কোনো দার্শনিকের মতে পুরুষ বা আত্মা ইন্দ্রিয়, কিছুমানর মতে আত্মা প্রাণশক্তি, আবার কিছুমানর মতে মনই হয়েছে আত্মা। অদ্বৈত বেদান্ত দর্শনের মতে আত্মা নিত্য চৈতন্য স্বরূপ, আত্মা স্বরূপতে সচ্চিদানন্দ। তেউলোকের মতে সকলে দেহতে এক অর্থাৎ একটা আত্মাই বিরাজ করে।

সাংখ্য দর্শনের মতে আত্মা দেহ, ইন্দ্রিয়, মন আর বুদ্ধির পরা ই থক।

(২) সাংখ্য দর্শন

পুরুষ প্রকৃতিথেকে সম্পূর্ণ পৃথক। পুরুষ বা আত্মা হল চেতনা স্বরূপ জ্ঞাতা বা কর্তা, ই কোনোও বস্তু অর্থাৎ জ্ঞানের বিষয় নয়। পুরুষ জড় বা অচেতন জগতের কোনো দ্রব্য নয়। তাছাড়া ই চৈতন্যবিশিষ্ট দ্রব্য ও নয়, চৈতন্য ইহার স্বরূপ সত্ত্বা। পুরুষ শুদ্ধ চৈতন্য কারণে ইহার কোনো বিকার বা পরিবর্তন নাই। ই নির্বিকার আর নিষ্ক্রীয়, নিত্য আর সনাতন। ইহার উৎপত্তিও নাই, বিনাশো নাই। সাংখ্য দর্শনের মতে পুরুষ বা আত্মা একটি অতিন্দ্রীয় চৈতন্যময় সত্তা।

যদিও আত্মা বা পুরুষের অস্তিত্ব

সাংখ্য-দৰ্শন

অতীন্দ্ৰিয় সত্তা ৰূপে আত্মাৰ বা পুৰুষৰ অস্তিত্ব প্ৰমাণ কৰিবলৈ সাংখ্য দৰ্শনে আগত দিয়া যুক্তিসমূহ আলোচনা হৈছে-

(১) প্ৰকৃতিৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা বস্তু বা বিষয় জগতখন হৈছে জড় বা অচেতন। সেইবোৰ চেতন সত্তাৰ উদ্দেশ্য-সিদ্ধিৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এই মতে, চেতন সত্তাই হ'ল পুৰুষ আৰু এই যুক্তিটো হ'ল উদ্দেশ্যভিত্তিক।

(২) প্ৰকৃতি তিনিটা গুণেৰে গঠিত। যেনে- সত্ত্ব, ৰজঃ, তমঃ। এই তিনিটা গুণ সক্ৰিয় যদিও জড় বা অচেতন। সেই কাৰণে এই গুণ তিনিটাৰ সাম্যৱস্থাক পুৰুষৰ চৈতন্যই ভোগ নকৰিলে একো অৰ্থ নহয়। নাইবা কোনো উদ্দেশ্যও সাধিত নহয়। গতিকে- এই তিনিটা গুণৰ অনুভৱত সক্ষম মৌলিক সত্তাটোৱেই হ'ল পুৰুষ।

(৩) জড় দ্ৰব্য অচেতন কাৰণে ইহঁতে নিজে কোনো কাম কৰিব নোৱাৰে। উদাহৰণস্বৰূপে চালক অবিহনে এখন মটৰ গাড়ী চলিব নোৱাৰে। ঠিক তেনেদৰে চেতন পুৰুষৰ দ্বাৰা পৰিচালিত নোহোৱাকৈ প্ৰকৃতিৰ পৰিণাম মন, বুদ্ধি, ইন্দ্ৰিয় ইত্যাদি সক্ৰিয় হ'ব নোৱাৰে। আৰু এই যুক্তিটোৱেই হ'ল তাত্ত্বিক।

(৪) নৈতিক দিশৰ পৰাও পুৰুষৰ অস্তিত্ব প্ৰমাণিত হয়। জগতৰ সকলো বস্তুৰে লগত সুখ, দুখ আৰু উদাসীনতা দেখা যায়। কিন্তু চেতন কৰ্তাৰ অভিজ্ঞতা প্ৰকাশেহে সুখ বা দুখৰ অৰ্থ থাকে। গতিকে নিশ্চয় এনে এটা চেতন জীৱ বা কৰ্তা আছে, যি সুখ বা—